

me cum nulla sit major ratio de una parte quam de alia. Ratio vero a priori est, quia Christus, lator hujus legis, summa sapientia prævidit quid esset opportunum hominibus ad salutem, et ad perfectionem ejus consequendam: atque eadem sapientia et ordinatissima providentia ea tantum sua lege præcepit, quæ omni tempore et loco essent suæ Ecclesiæ convenientia, et regulariter observari possent, et ideo omnia sua præcepta tulit, ut æque perpetua et immutabilia, quia nunquam futurum erat conveniens illa minuere, vel mutare. Reliquas autem leges, quas interdum mutare oportet, per se ferre noluit, sed Ecclesiæ suæ commisit.

7. *Infertur secundo.* — Unde obiter colligitur nullam consuetudinem hominum prævalere posse contra hanc legem ad abrogandum aliquod præceptum ejus, tum quia nec tota Ecclesia potest in tali consuetudine conspirare: nam esset valde turpis et aliena ab Ecclesiæ sanctitate; et licet contingeret introduci in Ecclesia particulari, non valeret, juxta cap. ultim. cum aliis de Consuet. Extra, et in 6; tum etiam quia humana consuetudo non excedit vires humanæ voluntatis, seu humanarum voluntatum; non possunt autem omnes voluntates hominum simul sumptæ divinæ voluntati resistere, vel aliquid revocare eorum quæ ipse statuit. Eo vel maxime quod etiam lex humana non abrogatur per contrariam consuetudinem, nisi ex tacito consensu legislatoris: non potest autem præsumi vel fingi Deum, propter consuetudinem hominum, ita connivere ut velit aliquod præceptum suum abrogari. Et ideo merito dixit August., l. 3 Confession., c. 8: *Cum Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet jubet, et si nunquam ibi factum est, faciendum est, et si omissum est, instaurandum est, etc.*

8. *Ultimo infertur.* — Ultimo colligitur tertiam etiam mutationem per augmentum alicujus præcepti non habere locum in hac lege divina; ratio est, quia a principio habuit totam suam perfectionem. Probatur, quia auctor ejus non indignit discursu temporum aut experimento ad totam legem suæ Ecclesiæ convenientem præconciendam: ergo ex parte ejus non erat necessaria illa successio in augmento hujus legis. Nec etiam fuit necessaria ex parte hominum quibus lex danda erat, nec etiam ex parte rerum, quia semper futura erat eadem Ecclesia, cum eadem fide, eodem sacrificio, eisdem sacramentis, et eodem re-

gimine, quatenus a jure divino pendet: ergo nulla ratio augmenti in hac lege, ut divina est, cogitari potest. Unde licet in principio institutionis Christus Dominus cum successione quadam illam tulerit, ut sese captui recipientium accommodaret, prius tamen quam in cælum ascenderet illam consummavit, ritus omnes substantiales sacrificii et sacramentorum tradendo, vanumque esset aliud sacrificium vel sacramentum in hac Ecclesia expectare. Et similiter monarchiam in hac Ecclesia constituit, et omnia præcepta sua in Ecclesia perpetuo observanda Apostolis significavit, juxta illud Matth. ult: *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.*

9. *Objectio.* — *Responsio.* — Dices: saltem in præceptis fidei videtur posse esse augmentum, quia discursu temporum crescit Ecclesia in aliquarum fidei veritatum cognitione. Respondetur: veritates fidei necessariæ ad salutem semper fuerunt notæ Ecclesiæ Christi, licet circa illas vel circa alias in eis inclusas, possit esse in Ecclesia magis vel minus distincta cognitio pro temporum varietate. In quo fortasse summum gradum perfectionis habuit in Apostolis, juxta ea quæ traduntur in materia de fide. Tamen licet daremus aliquod augmentum fieri interdum in Ecclesia quoad cognitionem fidei, non propterea auferentur præcepta positiva hujus legis divinæ, quia nunquam crescit obligatio credendi plura vel pauciora explicite, prout est necessarium ad salutem: altera vero obligatio credendi aliquid, quæ interdum nascitur ex sola majori cognitione vel propositione fidei, non positiva sed quasi naturalis est, ut supra declaravi. Atque hoc modo sapientes teneri possunt ad plura credenda explicite quam rudes, cum tamen lex gratiæ eadem sit respectu omnium. Denique posset fieri alia objectio, quia Ecclesia ipsa augetur et minuitur, et varias mutationes recipit pro diversitate temporum vel locorum; cur ergo non idem accidet in lege? Sed hoc difficultatem non habet, quia illa mutatio non pertinet ad ipsam legem, sed ad legis observantiam, quæ pendet ex libera hominum voluntate, quæ facile mutatur, et præsertim pendet ex divina gratia, quam diversis locis aut temporibus Spiritus sanctus dividit prout vult; lex autem pendet ex sola Dei voluntate, quæ eadem semper est in ferendis præceptis hujus legis, et ideo licet mutantur mores hominum, lex non mutatur, ut recte D. Thomas articulo quarto declaravit.

CAPUT VIII.

UTRUM LEX NOVA SIT PERFECTIOR VETERI.

1. *De perfectione legis novæ.* — *Duo supponenda.* — Hanc comparisonem late explicuit D. Thomas 1. 2, tota quæst. 107, ubi moderni scriptores multa etiam de illa tradunt, et plura Soto in 4, dist. 2, quæst. 1, art. 4; et Salmer., tom. 5 in Evangel., tract. 1, et super epist. ad Romanos, c. 3, disp. 20; Bellarmin., libr. 1 de Verbo Dei, c. 18; copiosius Barradas tomo 1, lib. 1, per sexdecim prima capita. Si vero considerentur ea quæ de utraque lege hactenus tractavimus, in eis fere omnia continentur quæ ad præsentem comparisonem pertinent. Et ideo breviter suppono, quod D. Thom. supra tractat, art. 1, has duas leges esse distinctas, quod in lib. 1 a nobis probatum est, et ex dictis in his duobus ultimis est satis declaratum. Deinde suppono legem novam esse perfectiorem veteri, quod est de fide certum: nam id satis aperte docet Paul. ad Hebr. 7, 8 et 9, et satis colligitur ex Jerem. 31. Ut autem declaratur in quo hic excessus consistat, distinguenda sunt in lege gratiæ illa duo quæ D. Thom., q. 106, art. 2, distinguit, scilicet, propria præcepta, seu documenta, et spiritum gratiæ et virtutis ad illa implenda, quæ duo etiam sunt data hominibus tempore legis veteris, et ideo, ut recte fiat comparatio, debent leges illæ, ut præceptivæ, inter se, et gratiæ, item inter se conferri, alioqui non erit formalis et proportionata comparatio. Et ideo censeo non satis explicari hunc excessum, dicendo legem gratiæ esse perfectiorem, quia per antonomasiam significat spiritum gratiæ, qui perfectior est quam lex ut præcipiens: nam hoc modo lex gratiæ etiam est perfectior se ipsa, si sumatur pro spiritu gratiæ quem confert, et ad sua præcepta vel documenta comparetur: oportet ergo, ut dixi, duas illas partes cum proportionem comparare.

2. *Prima conclusio.* — Dico ergo primo: lex gratiæ quoad spiritum gratiæ longe excellentiorem statum legis veteris, etiam quantum ad gratiam, quæ ad illam implendam in illo conferebatur. Probatur: nam in tribus præcipue vel quatuor excedit quoad hanc partem lex nova. Primo, quia ex vi sui status et sui proximi legislatoris habet hunc gratiæ spiritum, quia data est per Christum, qui simul fuit redemptor et legislator, quam prærogativam non habuit lex data per Moysem. Dices Moy-

sem non fuisse auctorem illius legis, sed Deum, qui est principalis auctor gratiæ; ergo etiam illa lex dici potest habuisse gratiam ex vi sui auctoris, et ratione talis status. Respondetur negando consequentiam, quia humana natura per originale peccatum facta est indigna omni gratia, et ideo quamdiu redemptorem præsentem non habuit, non habebat, secundum illum statum, unde gratiam obtineret ad quamcumque legem implendam. Quia juste Deus decreverat nullam gratiam hominibus lapsis dare, nisi propter meritum ejus, qui totam naturam redimeret, et ideo omnis gratia quæ data est ante adventum Redemptoris non erat ex vi illius status, sed ex benigna providentia Dei, per anticipatam solutionem meriti Christi prævisi. Et ob hanc causam, non satis est quod Deus esset auctor legis et gratiæ, quia ad legem dandam non erat necessarium meritum Redemptoris, sicut semper fuit ad collationem gratiæ. Lex autem gratiæ lata est ab ipsomet Redemptore, qui jam pretium omnis gratiæ persolvit, et ideo lex speciali modo habet sibi conjunctum spiritum gratiæ, quo cultores ejus justificantur et vires accipiunt ad ipsam implendam. Et hanc differentiam maxime intendit Paulus in suis Epistolis ad Romanos, ad Galatas et ad Hebræos.

3. *Secunda excellentia legis novæ.* — Et hinc sequitur secunda excellentia hujus legis, quia spiritus gratiæ abundantius et copiosius in illa confertur, quam daretur ante Christi adventum, ut supra probatum et declaratum est; intelligendum est enim ex vi status et quasi ordinariæ legis, et sic est differentia clara in Scripturis, ut ex consequentibus constabit. Hoc vero non impedit quominus aliquibus hominibus singulariter electis Deus tunc contulerit abundantiam spiritus, ut per se constat. Tertia excellentia est, quia in hoc statu confertur gratia non tantum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, idque non uno tantum modo, sed septem, per septem sacramenta, quæ sunt veluti septem perennes fontes gratiæ Christi, de quibus Isaias, capite duodecimo prædixit: *Haurietis aquas de fontibus Salvatoris*; ubi notat Hieronymus positum esse nomen JESU, ne putaretur aliud esse præter eum quem Gabriel Virgini prænuntiavit; ipse autem per fontes Salvatoris doctrinam evangelicam intelligit, in qua lex gratiæ continetur, et ita in idem recidit, quia magna pars legis evangelicæ est de Sacramentis. Et quidem illa satis commode dicuntur fontes gratiæ et Salvatoris, quamvis tota etiam lex

et doctrina evangelica possit dici fons gratiæ, propter abundantiam gratiæ in ea promissam, juxta verbum Christi Joannis quarto: *Qui biberit de aqua quam ego dederò ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*; et capite septimo: *Qui crediderit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus exibunt aquæ vivæ. Hoc autem dixit* (exponit Joannes) *de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* In lege autem veteri nulla gratia dabatur ex opere operato, ut supra dictum est, et si aliqua dabatur ad imitationem ejus, erat in uno tantum sacramento, et solum pro parvulis, et quasi ad subveniendum urgenti necessitati, ideoque non ex speciali privilegio illius legis, sed ex generali providentia Dei erga genus humanum a principio sui lapsus. Ac denique etiam illa gratia minus perfecta erat quam ea quæ pro simili remedio in lege nova confertur.

4. *Quarta excellentia a Soto addita.* — Quartam excellentiam addidit Soto supra, in sexta et septima excellentia legis gratiæ quas ipse ponit, nimirum, quod in hac lege gratia constituit absolute et simpliciter Dei filios adoptivos, et ideo absolutum et completissimum nomen gratiæ meretur, quod (inquit) gratiæ legis antiquæ in hac sublimitate non competeat, quia non plene et perfecte merebantur justii illius temporis nomen filiorum Dei. Quam prærogativam legis novæ probat ex Paulo ad Rom. 8 dicente: *Non accepistis spiritum servitutis in timore, sed accepistis spiritum adoptionis Dei*; et ad Galat. 4: *Cum essemus parvuli, sub elementis mundi hujus eramus servientes; at ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum sub muliere, factum sub lege, ut adoptionem filiorum reciperemus.* In quibus locis significat Paulus adoptionem filiorum esse propriam prærogativam legis novæ; cui consonat illud Joan. 1: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine ejus, et ex Deo nati sunt,* quod est proprium legis novæ, in qua, et fides Christi explicita, et nativitas spiritualis per Baptismum omnibus injungitur. Unde sancti Patres, Chrysost. Ambros., Theophyl. et August. his locis, et alii quos refert Barradas tom. 1, lib. 1, c. 7, et Leon. Castro in illa verba Isai. 4: *Filios enutrivit et exaltavit,* dicunt Judæos non proprie, sed figurate tantum interdum vocari filios Dei, quod Castro ipse sequi videtur sine illa interpretatione.

5. Verumtamen, licet sensus istorum auctorum catholicus sit, modus loquendi vitan-

us est, ut notant Barradas supra et Medin. 4, q. 107, art. 1; Vasq., d. 183, c. 2. Sit igitur certum justos veteris Testamenti fuisse vere justos et sanctos, ut passim Scriptura eos nominat: imo Paulus ad Rom. 4 Abraham proponit tanquam exemplar justificationis, quæ fit per veram justitiam et gratiam; et ad Hebræos 11 seriem refert insignium justorum, et qui ante legem et sub lege fuerunt; et incipiens ab Abel, dicit *per fidem testimonium esse subsecutum quod esset justus.* Unde fit gratiam datam sub lege fuisse etiam veram gratiam ejusdem rationis, cum gratia, quæ in novo Testamento datur, sicut et gloria quam nunc habent Sancti utriusque Testamenti ejusdem rationis existit. Ex quo ulterius concluditur gratiam contulisse antiquis justis veram adoptionem, quia hæc filiatio intrinsece sequitur ad veram sanctificationem per gratiam. Item quia etiam illa gratia habebat adjunctam repromissionem æternæ hæreditatis, ut testatur Paulus ad Hebr. 11, per quam promissionem consummatur adoptio. Atque ita passim Scriptura vocat illos justos filios Dei, Sapient. 12 et 16, Deut. 32, et aliis similibus locis. Nec possunt hæc per figuram tantum seu metaphoram exponi, cum Scriptura possit proprie intelligi, imo cum sermo historicus dogmata fidei proponens verborum proprietatem requirat. Neque etiam obstat quod nomen filiorum Dei interdum tribuatur toti populo Judæorum, in quo erant multi improbi, quia usitatum est in Scriptura totam communitatem vocare a majori vel meliori parte; vel etiam ita appellantur quia hoc profitebantur, et illud consequi poterant, si per eos non obstaret: unde expresse Paulus, ad Rom. 9, loquens de Israelitis fratribus suis, ait: *Quorum adoptio est filiorum et gloria.* Itaque certissimum est gratiam datam in lege veteri fuisse simpliciter et absolute gratiam; tum quia gratis dabatur, tum etiam quia gratum et acceptum Deo hominem reddebat. Et consequenter est etiam certum, justos illius temporis fuisse absolute et simpliciter filios Dei adoptivos, quia jam accepti erant ad regni hæreditatem quam postea suo tempore assecuti sunt.

6. *Cur Patres antiqui dicuntur habere statum servorum.* — Dicuntur autem nihilominus illi Patres antiqui habuisse statum servorum, propter tria præcipue. Primo, propter onera legis, ut testatur Augustin. contra Adimantum, cap. 16, dicens: *In veteri Testamento erant onera servorum.* Idem habet Chrysosto-

mus ad Roman. octavo, homil. decima-quarta, dicens litteram legis vocari spiritum servitutis, et rationem reddens subjungit: *Et enim supplicia illos e vestigio excipiebant, et merces statim sequebatur, etc.* Atque hoc manifeste voluit Paulus ad Galat. 4, dicens: *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit Dominus omnium, usque ad præfinitum tempus a Patre; sic et nos cum essemus parvuli, etc.* In qua similitudine aperte supponit Israelitas fuisse filios Dei, parvulos autem quoad imperfectionem status, et ideo instar servorum legem accepisse, sub qua custodirentur tanquam sub pædagogo, sicut capite tertio, in fine, dixerat legem fuisse pædagogum illius populi, pædagogus enim non solet dari servo, sed filio parvulo. Atque hinc sequitur secundum, in quo ille status servitutis consistebat, scilicet, quia homines sub lege viventes, quantum erat ex vi ejus, ducebantur spiritu timoris qui est spiritus servorum, potius quam amoris qui est spiritus filiorum. Et hoc maxime intendit Paulus in dicto loco ad Rom. 8, cum dicit: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater,* ubi bene ita exponit Ans. et idem sensit Augustinus, ubicumque distinxit legem veterem et novam per amorem et timorem, quam esse brevissimam et certissimam differentiam dixit lib. contra Adimantum, c. 17, et l. 1 de Moribus Eccl., cap. 28. Pertinet etiam ad hunc spiritum servitutis, quod lex illa inducebat ad sui observationem propter retributiones temporales, quasi propter mercedem servilem, ut Chrysost. supra ponderavit. Et inde etiam timor fiebat magis servilis, quia erat magis de amissione temporalium bonorum, et de pœnis temporalibus quæ lex comminabatur, quam de pœnis æternis.

7. *Tertia conditio illius servilis status.* — Tertia conditio illius servilis status addi potest, quia tunc gratia non introducebat in regnum cœlorum, nec aperiebat januam regni, durante statu illius legis, ut declarat Paul. ad Hebr. 9 et 10. Propter quod dixit Hieronym., epistol. 120 ad Dardanum, sanguinem Christi clavem esse Paradisi; et Cyrillus 10 Thesauri, cap. 4, ait Christum de se dicere: *Ego sum ostium,* quia per ipsum natura nostra novum iter facere docta est, et quasi per portam quamdam cœlos ingreditur; et alia tradit D. Thom., 3 part., quæst. 49, art. 5, ubi id explicimus, et latius disp. 42 illius

tomii. Sicut enim parvulus, quamdiu non est aptus ut in hæreditatem introducatur, dicitur esse quasi servus, ita justii illius temporis, sive viventes, sive jam mortui sub lege, dici possunt fuisse in quodam statu servitutis, quia pro tunc non erant apti ad æternam hæreditatem adeundam. Et hanc maxime rationem consideravit Soto, ut adeo diminueret rationem vel perfectionem illius gratiæ et filiationis, ut hæc nomina illis absolute denegaverit: quia cum gratia faciat hominem acceptum ad gloriam, illa quæ non facit undique acceptum pro aliquo statu, videtur esse gratia secundum quid. Et revera potest hæc quarto loco poni inter differentias utriusque Testamenti, et eorum gratiarum, non tamen cum illa exaggeratione. Quia gratia Testamenti veteris etiam faciebat simpliciter acceptum ad hæreditatem æternam, et de se tollebat omne personale impedimentum gloriæ, tam proveniens ex peccato actuali, quam ex originali, ut erat proprium talis personæ: non tollebat autem impedimentum proveniens ex lapsu totius naturæ, pro qua nondum erat satisfactum. Hoc autem impedimentum erat veluti extrinsecum, et ideo non minuebat rationem et perfectionem gratiæ in se spectatæ, et multo minus poterat constituere analogiam in gratiæ nomine, et ideo negari non potest quin illa simpliciter fuerit et appellari debeat gratia. Et idem est de filiatione, quia dilatio temporalis hæreditatis, ex aliquo defectu extrinseco vel accidentario proveniens, non minuit veritatem filiationis adoptivæ, neque appellationem ejus. Nam etiam nunc justus qui vel nondum plene satisfecit pro mortalibus peccatis, aut venialia habet peccata, secundum præsentem statum non est aptus ad introitum regni, et si in illo moriatur, definebitur et purgabitur priusquam hæreditatem accipiat, et nihilominus simpliciter est filius Dei adoptivus, etiamsi illud impedimentum sit magis personale ac proprium quam esset olim impedimentum totius naturæ.

8. *Loca Pauli ex dictis explicata.* — Loca igitur citata ex Paulo ex dictis satis explicata sunt, quia in loco ad Romanos non adoptionem secundum se spectatam, sed ut conjunctam spiritui adoptionis et filiorum, ponit ut specialem prærogativam novi Testamenti. In loco ad Galatas, non de substantia, ut sic dicam, filiationis, sed de statu, seu conditione servili loquitur; imo expresse affirmat filiationem adoptivam Dei fuisse in veteri Testamento, statum vero fuisse puerorum et servi-